

INKLYUZIV TA'LIM O'QUVCHILARIDA MATEMATIK SAVODXONLIKNI OSHIRISH

*O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI HUZURIDAGI
IJTIMOIY HIMOYA MILLIY AGENTLIGI
QASHQADARYO VILOYATI QARSHI SHAHAR ALOHIDA TA'LIM
EHTIYOJLARI BO'LGAN KAR VA ZAIF ESHITADIGAN BOLALAR UCHUN
17- SONLI IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTAB INTERNATI
MATEMATIKA FANI O'QITUVCHISI "XALQ TA'LIM A'LOCHISI" MEDALI
SOXIBASI
BAZAROVA ZULAYXA NASRITDINOVNA*

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida tahsil olayotgan o'quvchilarda matematik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari, samarali metod va usullari yoritilgan. Shuningdek, matematik savodxonlikning mazmun-mohiyati, uni shakllantirishda o'qituvchining roli hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, matematik savodxonlik, maxsus ehtiyojli o'quvchilar.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida barcha bolalarning teng huquqli ta'lim olishlarini ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu maqsadda inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Inklyuziv ta'lim – bu imkoniyati cheklangan yoki alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim olishini nazarda tutuvchi tizimdir.

Matematik savodxonlik esa o'quvchilarning kundalik hayotda uchraydigan matematik muammolarni hal qilish, matematik bilimlarni amaliyotda qo'llash, mantiqiy fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Inklyuziv ta'lim sharoitida matematik savodxonlikni rivojlantirish alohida ahamiyatga ega bo'lib, u o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi va mustaqil hayotga tayyorlanishiga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Inklyuziv ta'lim va matematik savodxonlik tushunchasi
Matematik savodxonlik – bu shaxsning matematik bilim va ko'nikmalarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatidir. Xalqaro baholash dasturlarida, xususan, PISA tadqiqotlarida matematik savodxonlik o'quvchilarning kundalik hayotda matematik fikrlashdan foydalanish darajasi sifatida baholanadi.

Inklyuziv ta'limda har bir bolaning individual imkoniyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlari hisobga olinadi. Shu sababli matematik savodxonlikni rivojlantirish jarayonida ham differensial va individual yondashuvlardan foydalanish talab etiladi. O'quv materiallari barcha o'quvchilar uchun tushunarli va moslashtirilgan bo'lishi lozim. Matematik savodxonlikni oshirishning pedagogik asoslari

Inklyuziv sinflarda matematik savodxonlikni rivojlantirish quyidagi pedagogik tamoyillarga asoslanadi:

- Individual yondashuv;
- Differensial ta'lim;
- Faollikka yo'naltirilgan ta'lim;
- Ko'rgazmalilik tamoyili;
- Hamkorlikda o'qitish;
- Kompetensiyaviy yondashuv.

Mazkur tamoyillar o'quvchilarning matematik tushunchalarni oson o'zlashtirishiga yordam beradi. Ayniqsa, maxsus ta'lim ehtiyojiga ega bolalar uchun ko'rgazmali vositalar, interaktiv o'yinlar va amaliy mashg'ulotlar samarali hisoblanadi.

Matematik savodxonlikni rivojlantirish usullari

1. Amaliy faoliyatga asoslangan o'qitish

O'quvchilarga kundalik hayot bilan bog'liq matematik topshiriqlar berish ularning qiziqishini oshiradi. Masalan, xarid qilish, vaqtni hisoblash, masofa va uzunliklarni aniqlash kabi mashqlar matematik bilimlarni amaliyot bilan bog'lash imkonini beradi.

2. Didaktik o'yinlardan foydalanish- O'yin texnologiyalari matematik tushunchalarni o'zlashtirishda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda o'yinlar orqali sonlar, shakllar, hisoblash amallari osonroq o'rgatiladi.

3. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish- Interaktiv doskalar, elektron darsliklar, ta'limiy platformalar va mobil ilovalar matematik savodxonlikni rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

4. Hamkorlikda o'qitish- Guruhli va juftlikda ishlash usullari o'quvchilarning bir-biridan o'rganishiga imkon yaratadi. Bu ayniqsa inklyuziv sinflarda ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi.

O'qituvchining roli

Inklyuziv ta'limda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi shaxs hisoblanadi. O'qituvchi har bir o'quvchining imkoniyatlarini aniqlashi, individual rivojlanish dasturlarini ishlab chiqishi va matematik topshiriqlarni moslashtirishi zarur.

Shuningdek, pedagog maxsus pedagoglar, psixologlar va ota-onalar bilan hamkorlikda ishlashi o'quvchilarning matematik savodxonligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Inklyuziv ta'limda uchraydigan muammolar

-Matematik savodxonlikni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud:

-Maxsus metodik qo'llanmalarining yetishmasligi;

-O'qituvchilarning inklyuziv ta'lim bo'yicha malakasining yetarli emasligi;

-Texnik vositalarning cheklanganligi;

-O'quv materiallarini moslashtirishdagi qiyinchiliklar;

-Ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish orqali ta'lim sifati va samaradorligini oshirish mumkin.

Taklif va tavsiyalar.

Inklyuziv ta'lim uchun maxsus matematik didaktik materiallar yaratish.

O'qituvchilarning malakasini muntazam oshirib borish.

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish.

Ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

Matematik savodxonlikka yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlar sonini ko'paytirish.

Individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va qo'llash.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim o'quvchilarida matematik savodxonlikni rivojlantirish zamonaviy ta'limning dolzarb vazifalaridan biridir. Matematik savodxonlik o'quvchilarning mantiqiy fikrlashi, muammolarni hal qilish qobiliyati va hayotiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta'lim muhitida differensial yondashuv, innovatsion pedagogik texnologiyalar va amaliy mashg'ulotlardan samarali foydalanish orqali barcha o'quvchilarning matematik kompetensiyalarini rivojlantirish mumkin. Bu esa ularning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid qarorlari.
3. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. – Paris, 2022.
4. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. – Paris, 2022.
5. Karimov N., Xolmatova D. Maxsus pedagogika asoslari. – Toshkent, 2021.
6. Nurmatova M. Inklyuziv ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2023.

7. Mavlonova R. Pedagogika. – Toshkent, 2020.
8. Internet manbalari va ilmiy maqolalar.